

Tematem pracy jest grupa dzieł malarstwa niderlandzkiego powstałych pomiędzy około 1425 a około 1530 rokiem, które zawierają portrety asystencyjne poddane modyfikacjom. Owe modyfikacje mogą mieć różnorodny charakter – przemalowania wizerunków postaci, domalowania nowej osoby lub zamalowania istniejącego portretu. Łączy je fakt, że zostały wprowadzone w niedługim czasie po powstaniu dzieła.

W pracy analizowane są przyczyny i okoliczności wprowadzania takich przemalowań. Rozdział pierwszy, najobszerniejszy, dotyczy zmian w obrębie przedstawień członków rodziny. W drugim badane są przypadki zawłaszczania tożsamości suplikanta przez wprowadzanie wizerunku nowej osoby, najczęściej niespokrewnionej z usuniętą postacią. W trzecim studiowane są zmiany w grupowych portretach asystencyjnych, ukazujących członków rozmaitych stowarzyszeń i wspólnot zakonnych. Czwarty poświęcony został zjawisku zamalowywania wizerunków asystencyjnych oraz poszukiwaniu powodów, dla których mogło mieć to miejsce.

Analiza poszczególnych przypadków podjęta została w oparciu o dostępną wiedzę technologiczną, historyczną i stylistyczną. W wyciąganiu wniosków wykorzystano pojęcie sprawczości, czyli wzajemnej relacji wykształcającej się pomiędzy przedmiotem i jego użytkownikiem (użytkownikami). Szczególną uwagę poświęcono czynnikom, które miały wpływ na podejmowanie decyzji o przekształceniu dzieła.

Wnioski postawione w pracy pozwalają stwierdzić, że portrety asystencyjne pełniły kilka ról dla zamawiających je osób. Miały pośredniczyć w uzyskiwaniu wstawiennictwa żyjących wiernych za przebywające w czyśćcu dusze zmarłych, ukazanych na obrazach; dawały świadectwo głębokiej pobożności osób, ukazanych w wiecznej modlitwie; współuczestniczyły w budowaniu statusu społecznego przedstawianych osób poprzez oznaczanie ich przynależności rodowej (tablice herbowe), liczebności rodu (potomstwo) oraz stanu majątkowego (kosztowne stroje i rekwizyty), a także sprawowanych funkcji (atrybuty związane ze zajmowanymi stanowiskami). Wprowadzanie przemalowań można także rozpatrywać w kontekście ekonomicznym, jako tańszą alternatywę do zamawiania nowego dzieła.